

WILLIAM H. U. ANDERSON (ED.)

Technology and Theology. Vernon Series in Philosophy of Religion. Wilmington, DE: Vernon Press 2021. 319 s.

Teknologian ja teologian (tai teknologian ja uskonnon) välisen suhteen tutkimus oli vielä 2000-luvun alussa lähes täysin tuntematon tutkimuskohde, mutta viime vuosina aihepiiriä käsitteleviä kirjoja on ilmestynyt alati tiuhenevaan tahtiin. Aiheina ovat olleet niin digitaalisuus kirkkojen toiminnassa, sosiaalinen media kuin tekoälyn mahdollisuudet ja potentiaaliset uhkakuvat, vain muutamia esimerkkejä mainitakseni. Yksi tuoreista teoksista on William H. U. Andersonin toimittama *Technology and Theology*, jossa teologian ja teknologian välistä vuorovaikutusta käsitellään laajalla rintamalla. Osa kirjaan valikoituneista artikkeleista kierrättää samoja teemoja kuin monet muut viimeaikaiset teokset ja ovat jokseenkin pintapuolisia, mutta joukkoon mahtuu myös helmiä, jotka haastavat ottamaan kantaa etenkin tekoälyn ihmisenkaltaisuuteen ja mahdolliseen ”hengelliseen” elämään sekä etänä seurattavien jumalanpalvelusten ja etänä toteutettavien kirkollisten toimitusten haasteisiin.

”Do Androids Dream of Electric Sheep?”, kysyi Philip K. Dick jo vuonna 1968 samannimisessä kirjassaan, johon – kuten tunnettua on – perustuu Ridley Scottin vuoden 1982 menestyselokuva *Blade Runner*. Kirjan uusin, J. Pekka Mäkelän suomennos *Uneksivatko androidit sähkölampaista?* (Täysi käsi, 2022) on viime vuodelta. Kirjaa voi hyvillä mielin suositella akateemistempien teknologiaan ja maailmankuvaan liittyvien pohdintojen oheislukemistoksi, vaikka se ei suoranaisesti teologinen teos olekaan. Myös *Technology and Theology* -kirjassa pohditaan tekoälyn luonnetta ja uskonnollisia ulottuvuuksia ja kysytään muun muassa, voiko tekoälyllä olla sielu ja tarvitsevatko androidit pelastusta. Kirjan kirjoittajien näkemys on selkeä: John Swann ja Jonathan Strand

argumentoivat artikkeleissaan, että vastaus kumpaankin edellä mainittuun kysymykseen on väistämättä ”ei”. Etenkin Strandin logiikkaan perustuva päättely on vakuuttavaa. Vaikka tekoäly on monissa tapauksissa itsenäisesti toimiva ja nokkelalta vaikuttava apuväline, se on silti aina vain apuväline. Tekoälyllä ei ole sielua eikä todellista tietoisuutta, vaikka siltä toisinaan voi vaikuttaa.

Kirjassa peräänkuulutetaan toistuvasti ihmisen roolia tekoälyn hallinnassa: vastuu tekoälyn tekemisistä ei ole tekoälyllä itsellään vaan sen kehittäneillä ja sitä käyttävillä ihmisillä. Jos tekoälyn toiminta karkaa käsistä (kuten tieteiskirjallisuudessa ja -elokuvissa usein maalailaan), vastuu on ihmisen. Swann vertaa tekoälyä ydinsotaan, mutta pitää sitä varomattomasti käytettynä jopa vaarallisempänä. Sekä ydinsota että tekoäly voivat riistäytyessään uhata koko ihmiskunnan tulevaisuutta, mutta ydinpommi ei kuitenkaan ole itsenäinen toimija, kun taas tekoäly voidaan sellaiseksi luokitella. Paikoin kirjasta huokuu liialliseltakin tuntuva varautuneisuus teknologiaa kohtaan. Esimerkiksi William Anderson esittää johdantoluvussa, kuinka ”teknologia kehittyi nopeammin kuin moraaliset kykymme käsitellä tätä kehitystä”. Samaan hengenvetoon Anderson huomauttaa, että teologialla ja teologeilla on nyt ainutlaatuinen tilaisuus olla myötävaikuttamassa siihen, miten tekoälyn kehittymiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä käsitellään.

Kirjassa keskitytään enimmäkseen kristinuskon ja teknologian väliseen suhteeseen, mutta mukana on myös muiden uskontojen näkökulmia. Hazik Mohammed ottaa kantaa teknologian ja tekoälyn etiikkaan islamilaisesta perspektiivistä, vedoten erityisesti Al-Ghazalin teksteihin. Kirjoittaja pohtii, kuinka koneoppimista voidaan tiettyssä mielessä pitää ajattelemisena, lohkoketjujen hajautettua toimintaa muistamisena ja esineiden internetin ympäristön aistimista tuntemisena – kaikki moraalisesti positiiviseksi miellettyjä asioita. Hänen loppupäätelmänsä on kuitenkin kirjan

yleisen linjan mukainen: koneilla ei ole todellista kykyä moraaliseen toimintaan. Ainoastaan ihmisillä on, ja he ovat vastuussa kehittämiensä koneiden toimista itselleen ja Jumalalle.

Kirjan mielenkiintoisimpiin artikkeleihin lukeutuvat Justin McLendonin ja John Paul Arcenon tekstit, joissa kirjoittajat kysyvät, voidaanko virtuaalisesti toimitettuja sakramenteja pitää pätevänä. Lienee kiistatonta, että kaikissa kristillisissä kirkoissa esimerkiksi ehtoollisen ja kasteen suhteen perusoletus on ehtoollisen viettäjä ja kastettavien fyysinen osallistuminen. Voitaisiin-ko etäosallistuminen kuitenkin sallia joissain pakottavissa tilanteissa, kuten liikkumisen estävän sairauden vuoksi? Kysymys on luonnollisesti noussut viime vuosina vahvemmin esille koronapandemian takia. McLendon viittaa Douglas Estesin jo vuonna 2009 julkaistuun kirjaan *SimChurch*, jossa tämä hahmottelee ”laajennettua virtuaalista ehtoollista”. Siinä osallistujat olisivat reaaliaikaisessa yhteydessä toisiin seurakunnan jäseniin seuraamalla verkossa joko tallennettua tai suorana lähetettävää messulähetystä ja nauttivat ehtoollisleivän ja -viinin yhtäaikaaisesti kotonaan. Vaikka radion, television ja internetin kautta seurattavat jumalanpalvelukset ovat olleet arkipäivää jo kauan, McLendonin mukaan raja menee sakramenttien toimittamisessa.

Arceno, joka omassa artikkelissaan käsittelee virtuaalisen kasteen mahdollisuutta, ottaa toisenlaisen, kirjan peruslinjasta ja kirkkojen käytännöistä melko radikaalistikin poikkeavan kannan. Hän argumentoi sen puolesta, että etänä suoritettu kaste on sekä teologisesti perusteltavissa oleva että nykypäivän kulttuurissa enenevässä määrin tarpeellinen. Arceno huomauttaa, että teologia on aina kontekstuaalista ja sen on kyettävä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan ja muun muassa teknologisen kehityksen esittämiin haasteisiin. Teologia ei silti saa hukata ajatonta ydintään. Arcenon mukaan tätä vaaraa ei virtuaalisessa kasteessa ole. Kasteen ulkoiset muodot eivät ole ratkaisevia: aivan kuten upotuskaste ja valelukaste ovat syntyneet tietyissä historiallis-kulttuurisissa konteksteissa, niin myös virtuaalikaste voisi syntyä. Tämä vaatisi ainoastaan sen tunnustamista, että virtuaalitodellisuus on itse

asiassa todellista ja merkittävä osa nykyihmisten elämää. Tällaisesta ajattelusta ollaan kirkoissa tällä hetkellä varsin kaukana, enkä usko, että virtuaaliset sakramentit tulevat saamaan vastakaikua ainakaan lähitulevaisuudessa.

Technology and Theology on kaiken kaikkiaan tutustumisen arvoinen kirja. Vaikka se ei välttämättä tule saamaan alan merkkiteoksen statusta, monet kirjaan valitusta artikkeleista herättävät takuuvarmasti ajatuksia niin kirkon piirissä kuin rivikristityissäkin – puolesta ja vastaan. Kirja on kuitenkin oiva lisä teologian ja teknologian välistä vuorovaikutusta käsittelevään kirjallisuuteen ja vie omalta osaltaan keskustelua eteenpäin – keskustelua, joka lienee vasta alussa.

Juuso Loikkanen, TT, FM, KTM
Kansainvälisten asioiden
suunnittelija, tutkija
Itä-Suomen yliopisto

PHILIP BUTLER

Black Transhuman Liberation Theology: Technology and Spirituality. London: Bloomsbury 2021. 207 s.

Yhdysvaltain musta väestö on ollut teknologia itessään, ja heidän tulisi ottaa tämä tosiasia omaan käyttöönsä ja vapautua valkoisten eurooppalaisten määrittelemästä rasistisesta ja alistavasta transhumanismista. Näin sanoo yhdysvaltalainen teologi Philip Butler, joka muotoilee kunnianhimoisen monitieteisessä teoksessaan materialistista filosofiaa, jota hän nimittää mustaksi transhumanistiseksi vapautuksen teologiaksi.

Kirja alkaa johdannoksi ja yleiskatsaukseksi otsikoidulla luvulla, jossa lukija johdatellaan aiheeseen ja tälle luodaan yleiskatsaus kirjan sisällystöstä ja teeseistä. Johdantoa seuraa neljä päälukua. Ensimmäisessä Butler argumentoi, miten musta transhumanismi tulisi käsittää erittelemällä se, miten mustuuden, ihmisyyden ja transhumanismin käsitteet tulisi ymmärtää. Toisessa luvussa syvennyttään mustan transhumanismin